

145 ani de la proclamarea Independenței României

NR. 3 (19) MARTIE 2022

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

125 de ani de la înființare

ȘCOALA SUPERIOARĂ DE RĂZBOI DIN BUCUREȘTI (1889-1948)

Comandor (r) prof. Dr. Aurel PENTELESCU

În campaniile militare din anii 1913 și 1916-1919

Cu ocazia Manevrelor Regale din 5/17 octombrie 1882, Regele Carol I afirma: „Nimeni nu știe ce viitorul ascunde în sânul său; noi însă știm că trebuie să ne pregătim, să ne întărim și să ne rezervăm numai pe propria noastră putere”³⁰. Se poate spune că timp de peste 30 ani, cât și după moartea sa, în 1914, aceste cuvinte regale au orientat – ca directivă – instrucția și dotarea Armatei Române, dovedindu-se profund realiste în campaniile militare din anii 1913 și 1916-1919. În aceste campanii s-a dovedit valoarea foștilor ofițeri-elevi ai Școlii Superioare de Război din București, calitatea ridicată a pregătirii lor tactice și strategice în cadrul comandamentelor Armatei Române la care au fost încadrați. Spre exemplu, în campania din 1913 „statele majore au pregătit în cel mai mare secret, până în cele mai mici detalii, mobilizarea și desfășurarea strategică. Peste frontiere s-a aflat de acțiunea noastră tocmai după ce armata trecuse Dunărea. La Viena se făcuseră pronosticuri că armatei noastre îi va trebui trei luni pentru forțarea Dunării. Și noi am făcut tot războiul numai într-o luni!”³¹.

Fără îndoială, războiul național din anii 1916-1919 a constituit examenul cel mare, unde s-a pus în evidență valoarea reală a comandanților și statelor majore române, dincolo de multe neîmpliniri și greșeli. Între altele, comandanții și statele majore române s-au înfruntat/măsurat cu comandanții și statele majore germane care aveau pregătirea rezultată dintr-o experiență seculară, verificată în acțiunile militare din anii 1870-1871 și 1914-1916. Mai mult, pe Frontul de Est acționau mari comandanți militari germani, precum generalii Erich von Falkenhayn (1861-1922) sau August von Mackensen (1849-1945), acesta din urmă a suferit un eșec la Mărășești, Oituz (iulie-septembrie 1917) în încercarea de a sparge frontul din Moldova, generalul Eremia Grigorescu (1863-1919), absolvent a doi ani de studii matematice la Sorbona (1877-1889) și stagiul de perfecționare în arma artileriei pe lângă Ministerul de Război al Franței (1887-1889), interzicându-i, în fruntea trupelor Armatei Române, accesul la victorie pe Frontul de Est, în 1917³².

Aceste considerații nu sunt o viziune triumfalistă asupra victoriilor militare românești din vara-toamna anului 1917, încearcă să prezinte o realitate de fapt – știută, de altfel – ce arată valoarea militară a comandanților și statelor majore în acei ani crânceni. În acest context, facem precizarea că, deși evenimentele au fost vitrege pentru Armata Română în anul 1916, pentru România în general, întrucât inițiativa trecuse de partea adversarului, comandanții și statele majore implicate în acțiunile militare operative și-au păstrat judecata limpede și voința nestrămutată de a învinge. Reacțiunile militare românești de la Flămânda, Jiu și Argeș sunt doar câteva exemple. Cu toată situația tragică, comandanții și statele majore au reușit să stăpânească evenimentele și să organizeze retragerea pe frontul din Moldova, care s-a executat în condiții care au permis salvarea Armatei Române. Reorganizarea armatei în iarna anului 1917 în Moldova, pregătirea și desfășurarea operațiunilor militare din vara-toamna anului 1917,

145 ani de la proclamarea Independenței României

prin bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz au sporit, cu faptele de arme ce au avut loc, nădejdea armatei în victorie, românii de pe ambele versante ale Carpaților au văzut tot mai clar împlinirea idealului lor național: România întregită³³.

Cum s-a mai arătat, în anii 1914-1918, cursurile Școlii Superioare de Război din București au fost întrerupte, ofițerii-elevi fiind înapoiți la unitățile de unde au provenit, încadrați în diverse funcții corespunzătoare pregătirii lor și trimiși pe front. La fel personalul militar al școlii (comandant, directorul de studii, profesorii etc.) au încadrat diverse funcții la unitățile trimise pe front. Starea de spirit era atunci unanimă: pe front, în toiul luptelor pentru făurirea idealului național, unirea tuturor românilor într-un stat național unitar – România întregită!

Drept urmare, în șirul jertfelor au fost și absolvenți ai Școlii Superioare de Război din București. Din 443 absolvenți brevetati, 30 au căzut la datorie, adică 7% în primii 2 ani. Potrivit datelor statistice, în Franța din 1.750 ofițeri brevetati, 350 au căzut la datorie, adică 20% în 4 ani și 10% în 2 ani³⁴. Proportia cifrelor este edificatoare! Printre jertfe și fostul profesor de tactică, generalul David Praporgescu, absolvent al Școlii Superioare de Război, promoția a 7-a, 1895-1897. După război, în clădirea din strada I.C. Brătianu nr.19 din București, în holul de onoare, pe peretele din stânga de la intrare s-a dezvelit o placă de marmură (astăzi pierdută/distrusă) cu gradul, numele și arma de proveniență a celor 30 ofițeri absolvenți ai Școlii Superioare de Război căzuți pe Câmpul de Onoare, generalii David Praporgescu și Stan Poetaș, precum și 4 colonei, 9 locotenenți-colonei, 9 maiori, 6 căpitani³⁵.

De precizat că la 1 octombrie 1918 Școala Superioară de Război și-a reluat cursurile, dar nu la București, ci la Iași, în clădirea Liceului Militar (azi Spitalul Militar). Elevii promoției a 25-a, care au terminat anul I la 1 iulie 1914 și au fost trimiși la corpurile de trupă de origine în perioada neutralității (1914-1916) și ulterior, au revenit la studii în toamna anului 1918. În ambele cazuri hotărârea a fost luată de Marele Stat Major. De la Iași Școala a revenit la București, în localul din bulevardul I.C. Brătianu nr.19, Marele Stat Major mutându-se din nou în clădirea din strada Știrbei Vodă. În toamna anului 1920, Școala Superioară de Război a funcționat în Amfiteatrul Fundației Universitare „Carol I” până la terminarea reparațiilor localului propriu³⁶.

După război, elementul de noutate a fost înființarea Școlii Superioare de Intendență, la 10 noiembrie 1919, în baza Înaltului Decret Regal nr.4279/1919, cu durata de învățământ de doi ani³⁷.

Din șirul rezultatelor obținute

În Cuvântarea-raport la a 50-a aniversare a instituției, generalul adjutant regal Paul Teodorescu afirma în față Regelui Carol al II-lea: „Sire, rezultatele obținute de Școală sunt din cele mai laudabile. Ea a dat organizatori, fortificatori, comandanți de mari unități, șefi militari, șefi de guverne, oameni de Stat, academicieni, profesori și scriitori militari”³⁸. Desigur, un studiu riguros pe această temă ar fi interesant și util de făcut. Nu este scopul evocării de față. Totuși, în context, exemplificăm cu ofițerii și generalii români care au fost academicieni – membrii corespondenți, titulari sau de onoare ai Academiei Române, în ordinea alfabetică, cu precizarea anului când au devenit academicieni, astfel: mareșal **Alexandru Averescu** (1859-1938; membru de onoare: 1923); locotenent-comandor Jean Bart, scriitor (Eugen Botez, 1874-1933; membru corespondent: 1922); general **Nicolae Condiescu**, scriitor (1880-1939; membru de onoare: 1938), președinte al Societății Scriitorilor Români; general **Grigore Crăiniceanu** (1852-1935; membru corespondent: 1910; membru titular: 1911; președinte al Secțiunii Științifice a Academiei Române: 1925-1928); general **Ștefan Fălcoianu** (1835-1905; membru titular al Societății Academice Române: 1876; vicepreședinte al Academiei Române: 1886-1888, 1891-1892, 1898-1899); general **Constantin Hârjeu**, inginer (1856-1928; membru corespondent: 1909); general **Radu R. Rosetti**, istoric (1877-1949; membru corespondent: 1927; membru titular: 1934); căpitan **Theodor Șerbănescu**, poet (1839-1901; membru corespondent: 1894); general adjutant **Paul Teodorescu** (1888-1981; membru corespondent: 1938)³⁹.

Precizăm că generalii Nicolae Condiescu și Radu R. Rosetti au fost absolvenți ai Școlii Superioare de Război, promoțiile a 15-a (1903-1905) și respectiv a 16-a (1904-1906). În schimb, ofițerii și generalii Alexandru Averescu, Grigore Crăiniceanu, Constantin Hârjeu, Scarlat Panaitescu au fost ani îndelungați profesori la această instituție militară de învățământ superior, fiind chemați (aleși) în rândul academicienilor în timpul activității lor de profesorat sau ca o recunoaștere a activității desfășurată în plan științific militar și didactic superior.

145 ani de la proclamarea Independenței României

Cu justificată mândrie, în 1939, generalul adjutant regal Paul Teodorescu, în Cuvântarea-raport amintită afirma: „Elementele formate de asemenea dascăli s-au afirmat atât în domeniul teoretic cât și practic”⁴⁰. Preciza, în continuare, că ofițerii de toate gradele au scris în decursul celor 50 de ani de existență a Școlii Superioare de Război din București nu mai puțin de 3.270 de lucrări și că au acționat „pentru răspândirea științei militare în păturile cele mai adânci ale oștirii”⁴¹.

Preciza că în prima decadă, 1889-1899, s-au tipărit 470 de lucrări, apoi s-a mers progresiv, ajungându-se ca în decada 1929-1939 să se tipărească 880 cărți cu tematică militară. Bilanțul general era, în 1939, ca număr de lucrări, astfel: Istoria militară – 309; Tactica infanteriei – 258; Tactica generală – 196; Tactica artileriei – 192 ș.a.m.d.⁴².

Fără îndoială, rezultatul de seamă, mândria și rațiunea de a fi a Școlii Superioare de Război din București au fost, în anii 1889- 1939, cei 2.014 ofițeri absolvenți, la care s-au adăugat, în anii 1939-1948, încă 698 ofițeri de stat major, în total 2.712 ofițeri, ceea ce nu este puțin, dacă ținem seama că în primele decade de existență a instituției numărul absolvenților de promoție era în medie de 20 ofițeri. Abia după războiul din anii 1916-1919 numărul anual al absolvenților a fost de circa 40-50 ofițeri, conform tabelului⁴³ alăturat:

1919 – 27	1926 – 59	1933 – 53	1940 – 66	1947 – 31
1920 – 44	1927 – 59	1934 – 59	1941 – 76	1948 – 41
1921– 67	1928 – 57	1935 – 64	1942 – 150	1949 – 43
1922– 73	1929 – 62	1936 – 59	1943 – 58	
1923 – 67	1930 – 42	1937 – 59	1944 – 131	
1924 – 57	1931 – 43	1938 – 57	1945 – 102	
1925 – 60	1932 – 55	1939 – 55	1946 – 0	

„Numărul de 2.014 elevi, câți au trecut prin această Școală – afirma generalul adjutant regal Paul Teodorescu la semicentenarul instituției – au ridicat nivelul științific și profesional al oștirii la un grad înalt, compatibil cu cel al armatelor occidentale”⁴⁴. Cred că nu greșim dacă extindem aprecierea și la promoțiile din anii 1940-1949, respectiv promoțiile a 46-a (1938-1940) până la promoția a 54-a (1947-1949), mai ales că aceste promoții au luat cunoștință de evaluările întreprinse asupra campaniilor militare din anii 1941-1945 și au participat pe front.

Corpul profesoral

Corpul profesoral al Școlii Superioare de Război din București a fost compus de la început din profesori militari la cursurile specifice militare – Istoria militară, Tactica generală, Tactica armelor, Strategie etc., precum și din profesori civili la cursurile de cultură generală, cum au fost: Istoria națională și universală, Limba și literatura română, Geografia, Psihologia, Limbile străine (franceza, germana, bulgara, rusa etc.), Drept internațional ș.a.

De precizat că o evaluare completă, sistematică, pe cursuri, pe etape istorice și nominalizarea profesorilor (militari și civili) nu există încă în istoriografie. Evaluări disperate, cu fișe biografice, doar câteva, în citata lucrare Mircea Agapie ș.a., *Comandanți, profesori, absolvenți (1889-1995)*, tipărită în 1995. Pe când o astfel de lucrare, e greu de presupus, cercetarea istorică asupra instituției, din păcate, nu a fost o preocupare sistematică, nici înainte de anul 1989 și nici după, cu unele realizări modeste în primul deceniu postdecembrist. În lucrare au fost evaluați mari profesori militari, precum colonelul Dumitru Antonescu (1860-1907), mareșalul Alexandru Averescu (1859-1938), generalul Cristu Cantuniar (1892-1942), generalul Constantin Cristescu (1866-1923), generalul Ion Jitianu (1867-1938), generalul Alexandru Lupescu (1865-1934), generalul Socrate Mardare (1894-1954), generalul Alexandru Pastia (1893-1942), generalul Ion Sichitiu (1878-1958?), generalul Florea Țenescu (1884-1941) ș.a.

În Cuvântarea-raport la semicentenarul instituției, în 1939, generalul adjutant regal Paul Teodorescu afirma: „Ofițerii români care au făcut școli sau stagii în străinătate și-au dat seama de valoarea comandanților și profesorilor noștri. Într-adevăr profesori ca Antonescu, Averescu, Mihăescu, Gărdescu, Cristescu, Lupescu sunt perfect compatibili cu un Maillard, Maudhui, Bonal, Landrezac, Foch, Petain și Dbenet (toți din Franța – n.n.) sau cu alții tot așa de iluștri din alte țări”⁴⁵.

145 ani de la proclamarea Independenței României

Caracterizări asupra unor profesori militari îndeosebi, se află în cele două lucrări apărute la semicentenarul instituției – *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939* și *Cartea amintirilor absolvenților, 1889-1939*⁴⁶. Spicuim câteva aprecieri din aceste lucrări. Căpitanul Grigore Dan (promoția 40/1932- 1934; locotenent infanterie la absolvire) scrie: „Am avut norocul de a avea în țară profesori care prin spiritul lor larg și accidental, prin metodele lor didactice și prin vasta lor cultură generală și profesională, m-au făcut deseori să regret că nu am putut continua și anul II a-i asculta și urmări pas cu pas, idee cu idee, în dezvoltarea, aplicarea și soluționarea diferitelor probleme”. În context, ofițerul face un scurt elogiu profesorului de tactică generală, locotenent-colonelul Socrate Mardari⁴⁷.

Generalul de brigadă Alexandru Anastasiu (promoția 8/1896-1898; locotenent infanterie la absolvire) nota: „Prelegerile și mai ales interogațiile profesorului de Istorie militară, maiorul și mai apoi locotenent-colonelul D.[umitru] Antonescu, erau adevărate surse de învățământ militar, de stil mare. Strategia, tactica generală, tactica pe arme, organizarea, mobilizarea, transporturile, aprovizionările, tehnica armamentului, a mijloacelor mari de luptă etc., toate aceste științe militare, privite prin prisma ofițerului de stat major de largă cultură și solide criterii, toate le-am căpătat de la valorosul și neîntrecutul profesor militar, decedatul colonel D. Antonescu”⁴⁸.

Generalul de brigadă Alexandru Cornățeanu (promoția 3/1891-1893; locotenent artilerie la absolvire) preciza în amintirile sale: „Singurul curs profitabil a fost cursul de stat major predat de maiorul Alexandru Averescu, care prin metoda rațională, procedând de la simplu la compus, și motivând cu argumente solide, logice și reale orice măsură luată, ne-a inițiat prin cursul teoretic, prin aplicațiuni și prin jocul de război în arta conducerii micilor și marilor unități. Am simțit că nu degeaba am urmat Școala de Război”. Continua imediat: „Un alt curs tot atât de bine predat și important a fost cursul de Istorie militară, predat magistral de nemuritorul profesor maiorul Mihăescu, care la curs vibra puternic toată ființa lui militară. Orice act militar era adânc studiat, prezentat sub toate forțele posibile, criticat și deduse învățămintele. El afirma: «Toată cultura militară ce ai te ajută în a găsi repede și bine soluția cea mai bună a situației militare în care te găsești»”⁴⁹.

Fără îndoială, șirul unor astfel de considerații ar putea continua. Le găsim doveditoare pentru corpul profesoral militar al Școlii Superioare de Război din București. Cât privește profesorii civili, în *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939*, este prezentat un text, intitulat: „Școala Superioară de Război omagiază munca domnilor profesori civili”. Sunt nominalizați, cu gradul didactic aferent un număr de 57 profesori, din care 33 cadre didactice universitare (23 profesori universitari; 10 conferențieri universitari) (Anexa nr.2). Concluzia consemnată are următoarea formulare: „Acești distinși reprezentanți ai culturii românești au luat parte și continuă să colaboreze – într-o adevărată armonie sufletească și intelectuală cu profesorii militari ai Școlii – la formarea conducătorilor oștirii noastre. Datorită muncii pe care au depus-o în slujba școlii și luminii ce au răspândit, armata de ieri a îndeplinit idealul național, iar cea de azi și mâine va fi oricând gata să apere cu sângele ei tezaurul ce i s-a încredințat”⁵⁰.

În fruntea celor 57 de profesori civili era savantul polihistoric Nicolae Iorga, care timp de peste 30 de ani a fost titularul catedrei de Istorie națională și universală. După moartea lui Nicolae Iorga, în anii 1940-1945, la această catedră a predat profesorul universitar Gheorghe I. Brătianu (1898-1953), membru titular al Academiei Române, urmat în anii 1945-1948 de profesorul universitar Constantin Marinescu (1891-1982), medievist, membru corespondent al Academiei Române⁵¹.

Nicolae Iorga, profesor la Școala Superioară de Război

Sub raport istoriografic, noi am cercetat în linii mari acest subiect⁵². Ar putea constitui în viitor o lucrare de sine stătătoare, întrucât aria problemelor necercetate pe această temă rămâne vastă. În prelegerea inaugurală la cursul *Chestiunea Rinului*, ținut la Școala Superioară de Război, în 1911, Nicolae Iorga afirma un adevărat proiect-program istoriografic de amploare și strict necesar pentru toți cei în uniformă militară, astfel: „Istoria nu dă rețete pentru viața practică. Ea face sufletul celor care se pătrund de învățămintele ei. Ea dă simțul realității lucrărilor și ajută cu judecăți drepte. Ea privește azi pe oricine, căci oricine participă la viața publică și o determină. Ea privește pe militari ca aceea care au un mai mare sacrificiu de făcut. Ei trebuie să-și dea seama de elementul moral determinant al războaielor moderne”⁵³. Adevăruri rămase trainice și peste o sută de ani și oricând! Ceea ce se modifică, în timp (și s-a modificat

145 ani de la proclamarea Independenței României

cu fiecare regim politic!), a fost politica de promovare a istoriei ca disciplină științifică în viața socială, în învățământ etc. De cele mai multe ori ignoranța (ca azi!) a devastat totul.

Acest proiect-program istoriografic – dacă îl putem numi astfel pentru Școala Superioară de Război din București – s-a încheiat în 1938 când Nicolae Iorga a predat ultimul său curs – *Stări sufletești și războaie*, cu lecția de deschidere *Războaie și stări de spirit*, în data de 15 noiembrie 1938⁵⁴.

Șirul cursurilor ținute de Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război din București în cei peste 30 de ani de activitate, până la tragicul său sfârșit din 27 noiembrie 1940, este impresionant. La începutul veacului al XX-lea: *Chestiunea Rinului. Istorie a Europei apusene în legătură cu această chestie* (1912); *Chestiunea Dunării. Istorie a Europei răsăritene în legătură cu această chestie* (1913); *Chestiunea Mării Mediterane. Istorie a Europei de Miazăzi în legătură cu această chestie* (1914); *Chestia Oceanelor* (1919). Aceste cursuri cuprind 24, 25, 24 și respectiv 12 lecții, total 85 lecții, corespunzător celor 95 ore de prelegeri în fața ofițerilor-elevi (studenți) din promoțiile a 22-a (1910-1912), a 23-a (1911-1913), a 24-a (1912-1914) și respectiv a 25-a (1913/1914-1918/1919) ale Școlii Superioare de Război din București⁵⁵.

Ce sunt aceste chestiuni/chestii (=probleme) în discursul științific și didactic al lui Nicolae Iorga? Nimic altceva decât marile zone geostrategice ale Europei din toate timpurile: zona renană, a Dunării, a Mării Mediterane. Se adaugă apoi zona oceanelor, a Pacificului, în special. Lipsește, la Nicolae Iorga, zona geostrategică a Mării Negre, adică o tratare specială, de sine stătătoare, alta decât cea în legătură cu Marea Mediterană. Avea să o evalueze Gheorghe I. Brătianu, discipolul lui Nicolae Iorga, în cursul de la Universitatea București, cu lecția de deschidere din 15 decembrie 1941, care va deveni ulterior capodopera sa științifică *La mer Noire. Des origines à la conquête ottomane*, tipărită la München în 1969 și tradusă în limba română în 1988, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*⁵⁶.

Pe studiul deja citat, *Zone geostrategice europene și factori de risc în viziunea lui Nicolae Iorga*, tipărit în 1999, noi am aplicat pentru prima dată în istoriografie sintagma zonă geostrategică la scrierile lui Nicolae Iorga, precum și caracterizarea că analiza întreprinsă de marele savant era una geopolitică, cu sublinierea că „la începutul acestui veac (studiul s-a tipărit prima dată în 1999 – n.n.), [Nicolae Iorga] a pus piatră de temelie, la noi în țară, studiilor care astăzi se cuprind în disciplina științifică Geopolitica. El este, din acest punct de vedere, înaintemergătorul școlii românești de geopolitică”⁵⁷.

În perioada dintre cele două războaie mondiale Nicolae Iorga a predat la Școala Superioară de Război cursurile: *Dezvoltarea așezămintelor politice și sociale ale Europei* (1920, 1921, 1922); *Istoria românilor prin călători* (1930, 1931, 1932); *Românii în străinătate de-a lungul timpurilor* (1935); *Oameni reprezentativi în purtarea războaielor* (1937); *Stări sufletești și războaie* (1938)⁵⁸. Ca cercetare istoriografică toate aceste cursuri erau în premieră (ulterior aveau să fi e tipărite în volume distincte, cu prelucrări și adăugiri necesare, oferite marelui public), iar metoda de analiză era aceeași: urmărirea anumitei probleme în decursul timpului, cu consistente aprecieri asupra fenomenului militar european și românesc, în context. Cursurile *Oameni reprezentativi în purtarea războaielor* și *Stări sufletești și războaie* includ învățăminte și aprecieri surprinzător de utile și mereu actuale.

Note

³⁰ Apud *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939*, p.183.

³¹ *Ibidem*, p.258.

³² Date după C. Căzănișteanu ș.a., *Op. Cit.*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

³³ *Istoricul Școlii Superioare de Război 1889-1939 ...*, pp.258-270.

³⁴ *Idem*, p.269.

³⁵ *Ibidem*, pp.333-334. Aici, lista nominală completă.

³⁶ *Ibidem*, p.293. În timpul ocupației (1916-1918) au fost aduse mari daune clădirii.

³⁷ *Ibidem*, p.299.

³⁸ „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7, col.4.

³⁹ Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. Dicționar, 1866-1999*, Editura Academiei Române, București, 1999; vezi și edițiile ulterioare.

⁴⁰ „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7, col.4.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

145 ani de la proclamarea Independenței României

⁴³ Datele s-au preluat din *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939 ...*, Anexa nr.2; Mircea Agapie ș.a., *De la Școala Superioară de Război la Academia de Înalte Studii Militare. Comandanți, profesori, absolvenți (1889-1995) ...*, pp.200-212.

⁴⁴ „Universul”, anul 56, nr.337, vineri 8 decembrie 1939, p.7, col.4.

⁴⁵ Idem.

⁴⁶ *Cartea amintirilor absolvenților, 1889-1939* este o lucrare unicat, aflată în patrimoniul Muzeului Militar Național „Regele Ferdinand I” – București. Are formatul A3, cu file din carton desen dactilografiate. Exemplarul a fost legat în piele albăstrie, cu titlul imprimat în foiță de aur. Cuprinde mărturiile ale absolvenților Școlii Superioare de Război din toate cele 45 promoții (1881-1939). Lucrarea a fost reeditată în anul 1994, sub îngrijirea unui colectiv format din general-maior Mircea Agapie, colonel Aurel Pentelescu, maior Ion Emil. Această ediție reproduce sub formă de texte selectate (referitoare strict la activitatea de învățământ – comandanți, profesori, cursuri, metode de pregătire, pentru ofițerul de stat major etc.) și amintirile absolvenților instituției din următorii 45 de ani (1940-1995), cu mărturiile din fiecare promoție. Titlul complet al acestei ediții este: *De la Școala Superioară de Război la Academia de Înalte Studii Militare. CARTEA AMINTIRILOR ABSOLVENȚILOR. O sută de promoții (1889-1995). Texte selectate*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1994, 576 p. (A5). Concomitent cu ediția tipărită (500 ex.), în 1994, s-a realizat un exemplar unic similar celui din anul 1939, cuprinzând textele integrale ale absolvenților ca răspuns la chestionarul avansat. De precizat că ediția tipărită din anul 1994 s-a bucurat de aprecieri consistente din partea tuturor cititorilor.

⁴⁷ *Cartea amintirilor absolvenților*, ed.1994, p.137. Ofițerul Dan Grigore este tatăl pianistului de renume Dan Grigore. Ca și alți ofițeri, locotenentul Dan Grigore a urmat anul II de studii la Paris.

⁴⁸ *Ibidem*, pp.21-22.

⁴⁹ *Ibidem*, pp.15-16.

⁵⁰ *Istoricul Școlii Superioare de Război, 1889-1939 ...*, pp.381-383.

⁵¹ Istoricul Gheorghe I. Brătianu a predat la Școala Superioară de Război din București (localul din șos. Pandurilor, în Aula Magna) cursurile: *Originile și formarea unității românești* (6 prelegeri, în perioada 3-18 februarie 1942) și *Formule de organizarea păcii în istoria universală* (4 prelegeri, în perioada 30 mai-30 iunie 1945). În anul 1945 a fost suspendat ca profesor la Școala Superioară de Război, iar ulterior din toate funcțiile publice ce le deținea; în perioada august 1947-mai 1950 fixându-i-se domiciliul obligatoriu, apoi a fost întemnițat la Sighet – Închisoarea deținuților politici, unde a sfârșit în aprilie 1953, în vârstă de 55 ani. Cursul *Originile și formarea unității românești. Prelegeri ținute la Școala Superioară de Război* a fost reeditat integral (226 p.) la Editura Academiei de Înalte Studii Militare-București, în anul 1994, sub îngrijirea istoricilor militari colonel Aurel Pentelescu și locotenent-colonel Petre Otu.

⁵² Vezi Aurel Pentelescu, *Nicolae Iorga, profesor la Școala Superioară de Război*, în „Lupta întregului popor”, nr.3(17), 1988, pp.46-47. Se pare că acest articol a fost cel dintâi în istoriografie pe această temă; Aurel Pentelescu, *Zone geostrategice europene și factori de risc în viziunea lui Nicolae Iorga*, în vol. *Omagiul istoricului Gheorghe Buzatu*, Editura EMPRO, Focșani, 1999, pp.656-679; Aurel Pentelescu, Gavriil Preda, *Ultimul curs al lui Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război din București*, în vol. *Nicolae Iorga, 1871-1940. Studii și documente*, vol. IV, coord. Constantin Bușe, Constantin Găiecan, Editura Universității din București, 2007, pp.399-417; Aurel Pentelescu, Gavriil Preda, *Lección de deschidere la cursul „Stări sufletești și războaie” a lui Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război din București, din data de 15 noiembrie 1938*, în vol. *Nicolae Iorga, 1871-1940. Studii și documente*, vol. VI-VII, coord. Constantin Bușe, Constantin Găucan, Editura Universității din București, 2008, pp. 476-497; Aurel Pentelescu, Gavriil Preda, *Omagiul Școlii Superioare de Război din București pentru Nicolae Iorga* (s-a tipărit cu titlul: *Școala Superioară de Război pentru Nicolae Iorga*), în vol. *Nicolae Iorga, 1871-1940. Studii și documente*, vol. XI, coord. Constantin Bușe, Constantin Găucan, Editura Universității din București, 2010, pp.249-262.

⁵³ Nicolae Iorga, *Chestiunea Rinului. Istorie a Europei apusene în legătură cu această chestie. Lecții ținute la Școala de Război. Tipărite după notele stenografice ale domnului H. Stahl pentru folosul elevilor săi...*, Vălenii de Munte, Editura Societății „Neamul Românesc”, 1912, 272 p.; p.9.

⁵⁴ Nicolae Iorga, *Stări sufletești și războaie. Lecții la Școala Superioară de Război în 1938. Tipărite pentru ascultătorii săi de ...*, București, Editura și Tipografia a Școlii Superioare de Război, 1939, 112 p.; idem, *Războaie și stări de spirit (Lección de deschidere la Școala Superioară de Război) de...*, în „Spirit Militar

145 ani de la proclamarea Independenței României

Modern”, anul I, nr.2, ianuarie-februarie 1939, pp.1-9. Volumul *Stări sufletești și războaie*, ediția 1939 conține cele 9 lecții ținute de Nicolae Iorga, fără lecția de deschidere. A fost reeditat în 1994 la Editura Militară, București, de Anca Pavelescu, adăugându-se textele lui Nicolae Iorga: *Sufletul românesc și Îndreptare de ostași*. După mai multe căutări în biblioteci noi am descoperit textul lecției de deschidere la cursul *Stări sufletești și războaie* din data de 15 noiembrie 1938, pe care l-am tipărit în anul 2008, cu un comentariu adecvat, în vol. *Nicolae Iorga, 1871-1940. Studii și documente*, vol. VI-VII, coord. Constantin Bușe, Constantin Găucan, Editura Universității București, 2008, pp. 476-497; în anexă: pp. 484-497; textul s-a reprodus după revista „Spirit Militar Modern”, anul I, nr.2, ianuarie-februarie 1939, pp.1-9. Drept urmare, o ediție completă Nicolae Iorga, *Stări sufletești și războaie. Lecții la Școala Superioară de Război în 1938*, aflată în pregătire, va fi, sperăm, bine primită și după 75 ani de la ediția princeps.

⁵⁵ Vezi *Istoricul Școlii Superioare de Război...*, pp. 396-398. Analiza distinctă a fiecărui din aceste cursuri (4 în total) s-a făcut în Aurel Pentelescu, *Zone geostrategice europene și factori de risc în viziunea lui Nicolae Iorga*, în vol. *Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu*, Editura EMPRO, Focșani, 1999, pp. 656-674; vezi același studiu, în Aurel Pentelescu, *În față Istoriei. Gheorghe I. Brătianu (1898-1953)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006, pp.76-92. Facem precizarea că noi am emis ipoteza: *Istoria armatei române*, tipărită de Nicolae Iorga în 1910 este cel dintâi curs ținut de marele savant la Școala Superioară de Război din București. Am adus ca argumente: a) structura lucrării, care pare o suită de note de curs; b) faptul că în *Istoricul Școlii Superioare de Război ...* se afirmă: „Începând cu această decadă (1899-1907, n.n.), catedra Școlii Superioare de Război este onorată de Marele nostru istoric domnul profesor Nicolae Iorga”, (p.153); c) B.P. Hasdeu (1838-1907) a predat „10 lecțiuni de Artă Militară la Români” (General Anastasiu Ioan, promoția a 5-a/1893-1895, în *Cartea amintirilor absolvenților*, 1939, 1994); în mod necesar Nicolae Iorga, după moartea lui B.P. Hasdeu a fost solicitat să ocupe catedra vacantă. Până în prezent nu am aflat în arhive documentul care să confirme această ipoteză: *Istoria armatei române* (1910), primul curs al lui Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război din București. Vezi pentru aceasta Aurel Pentelescu, *Omagiul Școlii Superioare de Război din București pentru Nicolae Iorga*, în vol. *Nicolae Iorga, 1871-1940. Studii și documente*, vol. XI, Editura Universității București, 2010, pp.253-255.

⁵⁶ Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Victor Spinei, Editura Meridiane, București, 1988 (Colecția Arte și Civilizații), 2 vol.

⁵⁷ Studii istoriografice ulterioare au preluat sintagma, precum și unele idei din studiul nostru, fără a cita sursa și au pus la îndoială rolul lui Nicolae Iorga de geopolitician în analiza zonelor geostrategice arătate, purtătoare de factori de risc în raporturile interstatale. Vezi Mihai E. Ionescu, Sergiu Iosipescu, *Conferințele lui Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război*, în vol. *Nicolae Iorga, 1871-1940. Studii și documente*, vol. II, Editura Universității București, 2006, pp.224-241, unde un subcapitol chiar se intitulează *N. Iorga – geopoliticianul* (pp.228-233).

⁵⁸ Este posibil ca lista cursurilor lui Nicolae Iorga la Școala Superioară de Război să fie incompletă. De altfel, nu avem știință să existe în istoriografie o lucrare de sine stătătoare, unitară, privitoare la cursurile și conferințele ținute de Nicolae Iorga în vasta sa activitate didactică, atât în țară cât și peste hotare (Paris etc.).